

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΧΟΙΝΟΒΑΣΙΑΣ

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἄει σχοινοβατεῖν

Πολὺ ἐντυπωσιάσθηκα ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ ἀκουσα τὴν ἔκφραση ὅτι τὸ «ὀρθοδοξεῖν ἐστὶν ἀεὶ σχοινοβατεῖν»¹. Πάντα θαύμαζα τοὺς τολμηροὺς αὐτοὺς ἐξασηκμένους ἀθλητὲς ποὺ κατόρθωναν χίλιες δυὸ ἰσορροπίες καὶ ἀκροβασίες. Ἦταν ἄραγε ἡ μαγεμένη ἀτμόσφαιρα τοῦ τσίρκου, τὰ πολύχρωμα φῶτα, οἱ στολές, ἡ πρόγευση τοῦ κινδύνου, ἡ τεταμένη προσοχή, τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας, ποὺ κάθε τι τὸ παράτολμο τὸ θεωροῦσε ἐπιθυμητὸ παρὰ τὴ δυσκολία του; Ἡ δυσκολία ὅμως τοῦ ἐγχειρήματος μᾶς συγκρατοῦσε ὥστε ν' ἀποφεύγουμε τὴ μίμηση ἔστω κι ἂν στὰ μάτια μας ἡ πράξις αὐτὴ φαινόταν σπουδαία καὶ τελεία. Ἐπιθυμία ἀπὸ τὴ μιά ν' ἀκολουθήσουμε ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ σχοινοβάτη, ἀναστολές ἀπὸ τὴν ἄλλη διὰ τὸν φόβον τῆς ἢ τῶν πτώσεων.

Ἡ δυσκολία ὅμως καὶ ὁ φόβος καὶ οἱ ἐνδοιασμοὶ μεταφέρονται ἀκόμη καὶ σήμερα ὡς ἐρωτήματα καὶ στὸ πρῶτο σκέλος τῆς ἔκφρασης «ὀρθοδοξεῖν ἐστὶν ἀεὶ σχοινοβατεῖν». Ὁρθοδοξεῖν λοιπὸν εἶναι τόσο δύσκολο, ὅσο καὶ σχοινοβατεῖν; Ἐκεῖνο, τὸ ἀεὶ τί ἤθελε ἐδῶ; Δὲν ἀρκοῦσε ἓνα *πότε-πότε*. Μὰ ἂν εἶναι τόσο δύσκολο, ἢ Ὁρθοδοξία τί γυρεύει ἀπὸ ἐμᾶς; Νὰ γίνουμε σαλτιμπάγκοι καὶ «νὰ βαδίζουμε ἐπὶ τεταμένου σχοινοῦ καὶ νὰ ἐκτελοῦμε ἀκροβατικὰς ἐπιδείξεις»²; Τὰ πράγματα στενεύουν πραγματικά.

Δὲν ἀρκοῦμαστε μόνο στὶς ἐπισημάνσεις τοῦ Κυρίου γιὰ τὴ στενὴ πύλη καὶ τὴν τεθλιμμένη (στενόχωρη) ὁδὸ ποὺ ὀδηγεῖ στὴ ζωὴ (Ματθαίου ζ' 13-14). Ἐπὶ πλέον καλοῦμαστε ν' ἀφήσουμε τὸ στέρεο ἔδαφος ἔστω καὶ στενόχωρο καὶ νὰ βρεθοῦμε κυριολεκτικὰ στὸν ἀέρα, ἀκροβατώντας πάνω σ' ἓνα τεταμένο σχοινί, μὲ κίνδυνον νὰ παραπατήσουμε καὶ νὰ τσακιστοῦμε. Γιατί, ἡ ἀμφιβολία παραμένει, ἂν σ' ἀλήθεια ἀσχοῦμεθα ἔχοντας ἀπὸ κάτω δίχτυ ἀσφαλείας ἢ ἀγγέλους νὰ μᾶς προσέχουν καὶ νὰ μᾶς σηκώσουν στὰ χέρια, ἐὰν καὶ ὅταν πέσουμε (πρβλ. Ματθαίου δ' 6).

Πρόσεχε σεαυτῷ

Τέτοιου τύπου συλλογισμοὶ δὲν μὲ καθησύχαζαν. Ἄλλο προφανῶς θὰ εἶναι τὸ νόημα τοῦ παραδείγματος. Σχοινοβατεῖν εἶναι μία ἐνέργεια, μία πράξις,

πλὴν ὅμως μὲ προϋποθέσεις. Γιὰ νὰ περπατήσεις πάνω στὸ σχοινί χρειάζεται σωματικὴ ἄσκηση, προπόνηση, ἐξάσκηση, κάποιον ὄρον τέλος πάντων ἀπαραίτητοι γι' αὐτὴ τὴν ἀκροβασία. Μαζὶ μὲ ὅλ' αὐτὰ ἀπαιτεῖται κυρίως *ἐνταση τῆς προσοχῆς*. Τεντωμένο τὸ σχοινί, τεντωμένη καὶ ἡ προσοχή σὰν προϋπόθεση ἰσορροπίας καὶ πραγματικὰ περὶ ἰσορροπίας πρόκειται, καὶ μάλιστα λεπτής. Ἄν ἡ ὀρθόδοξη *πίστις καὶ ζωὴ* χαρακτηρίζεται ὡς σχοινοβασία, τοῦτο σημαίνει ὅτι καὶ γιὰ τὸ ἓνα καὶ γιὰ τὸ ἄλλο χρειάζεται προσοχή, νήψη, ἐγρήγορη, φυλακὴ, ἐπιφυλακὴ, σύνταξη καὶ σύναξη ὅλων τῶν δυνάμεων.

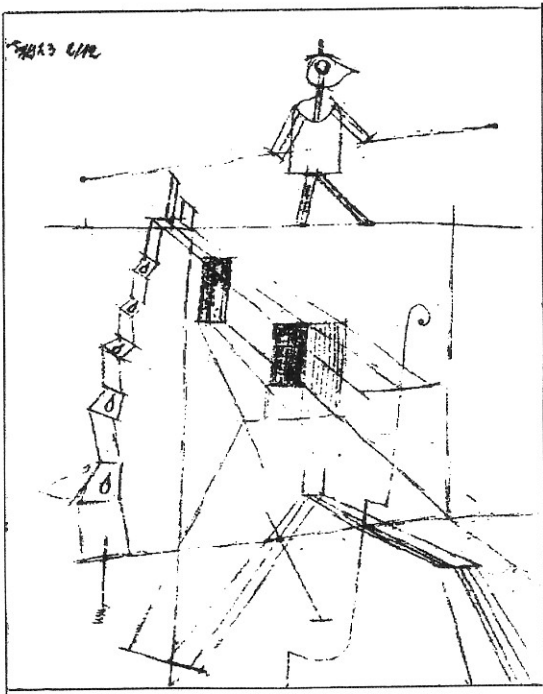
Τὸ χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι συνήθως σὲ ὅλα τὰ προστάγματα ἢ τὶς προειδοποιήσεις περὶ προσοχῆς ἐφιστᾶται ἡ προσοχή σὲ κάτι τὸ ἐξωτερικόν, σ' ἓναν κίνδυνον ποὺ ἐλλοχεύει, σὲ μία ἀπειλὴ ποὺ παραμονεύει, ὅπως γιὰ παράδειγμα στᾶ: Προσοχή, σκύλος! Προσοχή, ἀπότομη στροφὴ! Προσοχή, ἐξοδος αὐτοκινήτων! Προσοχή, ναρκωπῆδιο! Προσοχή, ραδιενεργὰ στοιχεῖα! Ἡ σου συνιστοῦν γενικῶς «Πρόσεχε», «Νὰ προσέχεις»! Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως στὴ χριστιανικὴ σχοινοβασία ἢ προσοχὴ ἐφιστᾶται στὸν ἑαυτὸ σου. Αὐτὸς, γνωρίζει ὅτι ὑπάρχουν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι, οἱ πόλεμοι, οἱ πειρασμοί. Αὐτὸς ὅμως, παίρνει ἐντολὴ νὰ προσέξει τὸν ἑαυτὸ του: «Πρόσεχε σεαυτῷ!» ἀκούγεται διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἡ φωνὴ τῶν Πατέρων³.

Τί κι ἂν ὑπάρχουν χίλιοι ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι, χίλιες δυὸ παγίδες κι ἄλλες τόσες ἀπειλές. Ὅλ' αὐτὰ μποροῦν ν' ἀντιμετωπιστοῦν ἐφόσον ὑπάρχει ἡ ἀνάλογη προετοιμασία καὶ κυρίως ἡ προσοχὴ τοῦ σχοινοβάτη, ἐντονη, ἀπόλυτη προσοχή! Δὲν χωράει ἡ συνήθως κλιμάκωση τῶν στρατιωτικῶν παραγγελμάτων: Προσοχή, ἡμιανάπανσις, ἀνάπανσις. Ἐδῶ ἰσχύει τὸ πρόσταγμα τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ποὺ ἀπηύθυνε στὶς συναχθεῖσες ἀσώματες δυνάμεις μετὰ τὴν πτώση τοῦ Ἐωσφόρου καὶ τῶν ἀγγέλων του: *Πρόσχωμεν*. Ἄνυσταχτη προσοχὴ γιὰ νὰ μὴ παρασυρθοῦμε καὶ μεῖς στὴ μεγάλη πτώση ὅπως ἐκεῖνος μὲ τὴ συνοδία του⁴.

Ὁρατὴ καὶ νοητὴ γραμμὴ

Ἡ προσοχὴ ὅμως αὐτὴ δὲν εἶναι στατικὴ σὰν τὸ παιχνίδι ποὺ παίζαμε μικροί: στρατιωτικὰ ἀκούνητα

και ακίνητα. Και κινούμαι και προσέχω! Προσέχω τὰ βήματά μου, τὴν ὄλη μου στάση. Δὲν ριφο-κινδυνεύω, ὁ βηματισμός μου δὲν εἶναι παρὰ-τολμός. Τολμῶ και σιγουρεύομαι. Δὲν ἀποτολμῶ θανάσιμο πῆδημα (σάλτο μορτάλε) και δὲν ὑπακούω σὲ πειρασμικὴ προσταγὴ τοῦ τύπου «βάλε σεαυτὸν κάτω» (Ματθαίου δ' 6). Τὸ βῆμα μου εἶναι μετέωρο και ἰσορροπο συγχρόνως· ἰχνηλατεῖ στὴν ὄρατῆ γραμμὴ τοῦ σκοινοῦ τὴ νοητὴ γραμμὴ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁδὸ πάνω στὴν

Paul Klee, *Ὁ σκιοβοάτης*, 1923.

Παστέλ λαδιού σὲ χαρτί ἀλληλογραφίας 28,1X22 ἐκ. Βέρνη, Ἴδρυμα Paul Klee. Ἀπὸ τὸν κατάλογο τῆς ἐκθέσεως στὸ Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης στὴ Χώρα τῆς Ἀνδρου ἀπὸ 26 Ἰουνίου ἕως 12 Σεπτεμβρίου 1993, σ. 107.

ὁποία πρέπει νὰ βαδίσει, τὴ μία και μοναδική. «Ἀνακαλύπτει στὰ ἐλάχιστα χιλιοστά του τὰ φωτεινὰ ἐκείνα σημεῖα ποὺ κάνουν τὴ βαρῦτητα νὰ ἀδρανεῖ. Τὸ μοναδιάστατο σκοινὶ μεταμορφώνεται σὲ σύμπαν. Στὸν ἐλάχιστο χώρο —ὁ σκιοβοάτης— θὰ κερδίσει τὸν ἑαυτὸ του και τὴ δυνατότητα νὰ μετατραπῆ ὁ λήθαργος τῶν πολλῶν σὲ ἐγρηγόρηση»⁵.

Ξαφνικὰ αἰσθάνεται ὅτι ἡ στενὴ πύλη και ὁ στενόχωρος δρόμος γίνονται πλατεῖα και εὐρύχωρος· προσδιορίζουν τὸ πλάτος και τὸ μήκος σου στὸ ἀπειροελάχιστο στίγμα τῆς σκιοβοασίας σου ποὺ γίνεται πλατύτερο τῶν οὐρανῶν και «ἀπάγει εἰς τὴν ζωὴν». Τότε δὲν αἰσθάνεσαι περιορισμένος γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ ἕνας και μοναδικός σου ζωτικὸς χώρος. Τὸ δῆλημα εἶναι ζωτικό. Τίθεται θέμα ζωῆς ἢ θανάτου. Ἡ τοῦ ὕψους ἢ τοῦ βάθους. Και σὺ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ

Θεοῦ ἐπιλέγεις τὸ ὕψος, προσέχοντας τὸν ἑαυτὸ σου και σκιονοβατεῖς «βαστώντας γερὰ —σὰν ἄλλο κοντάρι— ὡς ὄργανο ἰσορροπίας τὸ Σταυρό»⁶, ἔχοντας σπουδάσει στὴ μοναδικὴ «ἀκροβατικὴ σχολή» τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ πρόθεσή μου, εὐλαβικὴ ἀναγνώστη, παρὰ τὸν τίτλο τοῦ ἄρθρου μου δὲν ἦταν νὰ σὲ διδάξω. Ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ κατέχει καλὰ τὴν τέχνη ποὺ θὰ διδάξει. «Θέλησα μόνο νὰ γράψω γιὰ τὴν τέχνη αὐτὴ κάτι ποὺ νὰ σὲ θερμάνει, κάτι ποὺ νὰ μὲ θερμάνει ὀλόκληρο, ἀπ' τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια. Ν' ἀναφλεγείς ἤθελα, ὄχι νὰ σὲ διδάξω. Μάταιες οἱ συμβουλές μου και ἄστοχες»⁷ και σὺν τοῖς ἄλλοις ἐπικίνδυνες, ὅπως θὰ μὲ συμβούλευε ἡ Ἀμμὰ Συγκλητικὴ: «Ἐπικίνδυνον, τὸν μὴ διὰ πρακτικοῦ βίου ἀναχθέντα, διδάσκειν»⁸. Ἄς σπεύσουμε, λοιπόν, ὅλοι νὰ ἐγγραφοῦμε στὴ Σχολὴ γιὰ τὴν ὁποία κάναμε λόγο λίγο πῶ πάνω. Μαθητὲς και διδάσκαλοι. Γένοιτο!

1. Ἀποδίδεται στὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο. Πλὴν ὁμως δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐντοπιστεῖ σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ἔργα του. Ἡ ἔρευνα συνεχίζεται και ἀπευθύνουμε θερμὴ παράκληση και ἐκκλήση πρὸς τοὺς ἀναγνώστες μας στὴν περίπτωση ποὺ γνωρίζουν ποιὸς και ποὺ τὸ ἔχει χρησιμοποιήσει νὰ μᾶς τὸ γνωστοποιήσουν. Θὰ τοὺς εἰμεθα εὐγνώμονες. Τῆ ρῆση ἀνέφερε και ὁ Γεν. Διευθυντῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερός στὴν προσφώνησή του πρὸς τὸν τ. Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας και Ἀκαδημαϊκὸ Μιχαὴλ Στασινόπουλο, ἐπίσημο ὁμιλητὴ ποὺ ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸ λόγο τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας στὴν Ο.Α.Κ. στίς 14 Μαρτίου 1976 μὲ τίτλο *Ἡ παράκληση πορεία τοῦ ἀνθρώπου* (Γωνιά Κισάμου - Χανιά, Ἐκδ. Ο.Α.Κ.: Λόγοι Πανηγυρικοὶ ἀρ. 2, 1976, σ. 7).

2. Βλ. λῆμμα «σκιονοβασία» στὸ Λεξικὸ τοῦ «Ἡλίου» τ. 17, σ. 505· πρβλ. και λῆμα «ἀκροβάτης» τ. 2, σ. 101.

3. Βλ. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὸ *Πρόσεχε σεαυτῶ*, PG 31, 197D-217B (πρβλ. τὸ τοῦ Παύλου «προσέχετε ἑαυτοῖς και παντὶ τῷ ποιμνίῳ», Πράξεις κ' 28). Ἐπίσης Ἀγίου Νεκταρίου (Κεφαλαῖ) τὶς παραγράφους «Περὶ προσοχῆς» και «Περὶ ἀπροσεξίας» στὸ βιβλίον του, *Τὸ γνῶθι σαυτὸν*, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Ὁ Ἅγιος Νικόδημος», 1973 (1905), σ. 222-223.

4. Τὸ συναξάριον τῆς ἐορτῆς τῆς Συναξέως τῶν Ἀρχιστρατήγων Μιχαὴλ και Γαβριὴλ, και τῶν λοιπῶν ἁγίων ἁσωμάτων και οὐρανίων Ταγμάτων, ἀναφέρει: «Ἰδὼν γὰρ τὸν ἀποστάτην πεσόντα, συνήγαγε τοὺς τῶν Ἀγγέλων χορούς, και εἰπὼν, *Πρόσχωμεν*, ὕμνησε μετὰ φωνῆς τὸν τῶν ὄλων Κύριον, ὡσανεὶ λέγων· ὅτι *πρόσχωμεν* ἡμεῖς οἱ κτιστοὶ γεγονότες τί πεπόνθησαν οἱ μεθ' ἡμῶν μέχρι τοῦ νῦν φῶς ὑπάρχοντες, και νῦν γενόμενοι σκότος. Ἡ τοιαύτη οὖν συγκρότησις ὀνομάσθη Συναξίς τῶν Ἀγγέλων, τουτέστι *προσοχῆ* και ὁμόνοια και ἐνωσις» (*Μηναῖον* Νοεμβρίου, Ἡ' τοῦ μηνός, Ἐκδ. «Φῶς», χ.χ., σ. 99α). Πρβλ. Ἡσαίου ιδ' 12.

5. Μ' αὐτὸν τὸν θαυμάσιο τρόπο περιγράφει τὴν ἰσορροπία τοῦ σκιονοβάτη ὁ Χριστόφορος Λιοντάκης μεταφραστῆς στὰ ἑλληνικὰ τοῦ ἔργου τοῦ Ζαν Ζενέ, *Ὁ σκιονοβάτης*, Ἀθήνα, Ἐκδ. Καστανιώτη, 1992, σ. 10. Περιγραφή ποὺ μπορεῖ νὰ μεταφερθεῖ σὲ κάθε εἶδος σκιονοβασία.

6. Ἡ φράση προέρχεται ἀπὸ τὴν προσφώνηση τοῦ Ἀλεξ. Κ. Παπαδεροῦ, ὁ.π. σ. 7.

7. Ἀπὸ τὴν καταληκτικὴν παράγραφο τοῦ Ζ. Ζενέ στὸν *Σκιονοβάτη* του (ὁ.π. σ. 47).

8. *Τὸ Γεροντικόν*, λόγος ιβ' σ. 121.